

Leon Paweł Marchlewski (1869 - 1946)

Urodził się 1869 roku we Włocławku. W 1886 roku ukończył w Warszawie Państwową Szkołę Realną i zatrudnił się w pracowni chemicznej tamtejszego Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. Dwa lata później podjął studia na Wydziale Chemicznym Politechniki w Zurychu, które ukończył w 1890 roku. Po ukończeniu studiów objął etat asystenta tej Uczelni u prof. J. Lungego. Wspólnie ze swoim opiekunem naukowym ulepszył metodę analizy mieszaniny tlenków siarki używanych przy produkcji kwasu siarkowego oraz gazów nitrozowych stosowanych przy otrzymywaniu kwasu azotowego. Wynikiem tych badań była praca doktorska zatytułowana: „Krytyczne studia nad metodami oznaczenia siarki siarczkowej”, którą obronił w 1892 roku.

Kolejne cztery lata Marchlewski spędził w Anglii, gdzie podjął pracę w laboratorium w Kersal pod Manchesterem jako asystent wybitnego chemika organika prof. Edwarda Schuncka. Przedmiotem jego ówczesnych prac badawczych były naturalne glikozydy oraz barwniki roślinne, głównie chlorofilu (intensywna współpraca z prof. Marcelim Nenckim). W latach 1896-99 pracował w fabryce Claus i Ree w Clayton k/Manchesteru na stanowisku kierownika naukowego laboratorium (nadzorował tam produkcję barwników i farmaceutyków). Jednocześnie prowadził wykłady z chemii organicznej w Instytucie Technologicznym w Manchesterze.

W 1900 roku wrócił do Polski, habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim i zatrudnił jako starszy inspektor w Państwowym Zakładzie Badań Środków Spożywczych w Krakowie, na którym to stanowisku pozostał do 1906 roku. Prowadził wówczas wykłady z Technologii Chemicznej na UJ, początkowo na Wydziale Lekarskim (badanie środków spożywczych), a następnie Filozoficznym. W 1906 roku został mianowany na stanowisko profesora nadzwyczajnego, po czym objął kierownictwo Zakładu Chemii Wydziału Lekarskiego UJ i wykładał tam do 1939 roku. W latach 1913-14 oraz 1925-26 był dziekanem Wydziału Lekarskiego UJ. W 1918 roku otrzymał profesurę zwyczajną i od tego momentu pełnił funkcję kierownika Zakładu Chemii Lekarskiej, a w latach 1926-1928 – rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego. Był także pierwszym dyrektorem Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach (1917-1919).

Prof. Marchlewski pozostawił po sobie znaczący dorobek badawczy i naukowy. Zakres jego zainteresowań był dość szeroki – dotyczył chemii nieorganicznej, analitycznej, organicznej oraz biochemii. Niektóre jego prace miały ścisły związek praktyczny z różnymi gałęziami przemysłu chemicznego, m.in.: studia nad podobieństwem porfiryнового szkieletu chlorofilu i hemoglobiny, badanie budowy cukrów, badanie barwników antrachinonowych i naftochinonowych, wolumetryczne oznaczanie węgla w związkach, metody oznaczania tlenków siarki i tlenków azotu w produkcji kwasów siarkowego i azotowego czy oznaczanie jodu w związkach. W swoich badaniach stosował nowoczesne metody fizykochemiczne, głównie analizę widmową w UV, co wówczas miało charakter pionierski. Marchlewski był autorem lub współautorem ponad 200 opublikowanych prac naukowych, kilku monografii i podręczników (m.in. „Teorie i metody badania współczesnej chemii organicznej” z 1905 roku, „Chemia organiczna” z 1924 roku, „Podręcznik do badań fizjologiczno-chemicznych” z 1916 czy „Chemia fizjologiczna” z 1947 roku). Profesora Leona Marchlewskiego uważa się za ojca polskiej szkoły biochemicznej.

Leon Marchlewski brał bardzo aktywny udział w życiu naukowym, dzięki czemu od 1899 roku był korespondentem, od 1903 r. członkiem zwyczajnym Akademii Umiejętności, a w 1939 roku wybrany został Wiceprezesem Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. W 1938 roku został przewodniczącym Komisji PAU powołanej dla zreformowania słownictwa chemicznego według zaleceń Rady Unii Międzynarodowej. Był Wiceprezesem Międzynarodowej Unii Chemii Czystej i Stosowanej, a od 1925 roku Przewodniczącym Polskiego Komitetu Narodowego tej Unii. Był założycielem Polskiego Towarzystwa Chemicznego, jego Prezesem w latach 1919-21 i w 1927 roku. Był członkiem Francuskiego Towarzystwa Chemicznego oraz wielu innych międzynarodowych towarzystw naukowych. Działalność społeczna też nie była mu obca. W latach 1927-1931 był członkiem Rady Naczelnej PSL „Piast”. Z tego zgrupowania, w krajowych wyborach w 1928 roku, został powołany początkowo na zastępcę senatora, a w kadencji 1930-35 na senatora Rzeczypospolitej Polskiej. Po wojnie, w 1945 roku stał się honorowym prezesem PSL w Krakowie.

Prof. Marchlewski zmarł w 1946 roku w Krakowie.

Należy wspomnieć, że syn Leona Marchlewskiego – Teodor, był biologiem i genetykiem, profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego, a w latach 1948-1956 rektorem tej uczelni. Starszym bratem Leona Pawła był Julian Baltazar Marchlewski, działacz polskiego i międzynarodowego rewolucyjnego ruchu robotniczego i komunistycznego, współzałożyciel Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy oraz Związku Robotników Polskich, współtwórca Międzynarodówki Komunistycznej.

Źródło: CHEMIK nauka-technika-rynek 2009, 62, nr 12; <http://www.cesa-project.eu/pl/leksykon/authors/leon-marchlewski>; *Wspomnienia studentów i absolwentów. Złota Księga Wydziału Chemii UJ t. 2*, red. Elżbieta Szczepaniec-Cięciak, Krystyna Łopata, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.